

А. М. Панкєєва*

к.т.н., доцент, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7915-6651>

Кафедра міського будівництва та територіального планування

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, вул. Чорноглазівська, 17, Харків, Україна, 61002

*автор-кореспондент, e-mail: pankcevaanna@i.ua

Критерії просторового розвитку територій зони впливу агломерації

Цитувати як:

Панкєєва, А. М. (2025). Критерії просторового розвитку територій зони впливу агломерації. *Сучасні технології та методи розрахунків у будівництві*, 24, 266-278. [https://doi.org/10.36910/6775-2410-6208-2025-14\(24\)-22](https://doi.org/10.36910/6775-2410-6208-2025-14(24)-22)

© 2025, Панкєєва А.М..

У статті наведено результати дослідження урбанізаційних процесів, що протікають навколо великих міст та формуванням навколо них агломерацій. Сучасні тенденції просторового розвитку територій підтверджують значення великих міст. Міста виступають як центри тяжіння прилеглих населених місць, що тяжіють один до одного, на принципах взаємодоповнення та балансу й утворюють з ними єдину систему – агломерацію. Складено морфологічну модель агломерації. У містобудівному контексті агломерація розглядається як об'єкт планування і проектування взаємопов'язаною функціонування і розвитку населених місць, що входять до її складу, міжселених територій, інфраструктури. Тому найважливішою характеристикою є саме розуміння сутності поняття «агломерація», визначення критеріїв за якими можливо виокремити територію як агломерацію та визначення її меж. На основі досліджень вітчизняних та зарубіжних фахівців сформульовано критерії за якими можливо виокремити територію як агломерацію та використовувати при визначенні межі зони впливу агломерації. Визначення меж зони впливу агломерації має принципове значення для оцінки просторової структури агломерації, управління урбанізаційними процесами, що протікають навколо великих міст. Наведено відображення ознак та критеріїв у законодавчих та нормативно-правовій документації. Актуальність даного питання особливого значення набуває в рамках проведеної адміністративно-територіальної реформи в Україні. У зв'язку зі зміною адміністративно-територіального устрою України, на сучасному етапі, розробка методології визначення агломерації набуває важливого практичного та теоретичного значення. Відкритим є питання взаємодії між територіальними громадами в рамках такого утворення як агломерація.

Ключові слова: агломерація, урбанізація, просторовий розвиток територій, системи розселення, просторове планування.

Вступ

Деякий час «розповзання» великих міст, виникнення інтенсивних урбанізаційних інтеграційних процесів, що призводять до функціонального і просторового єднання поселень, викликали розгубленість. Однак зараз досить ясно усвідомлено, що лавиноподібний процес розвитку агломерованих форм розселення, що формує нове урбанізоване середовище, носить об'єктивний характер. Стихійне зростання великих міст призводить до хаотичного руху всі їхні зв'язки, що склалися раніше, породжуючи нові міграційні потоки та непередбачені навантаження на міжселенні території і комунікації. Необхідність стримування й керування цих процесів змушує мимоволі звертатися до теми агломерації, навіть тоді, коли, як зараз, цього поняття немає в законодавстві та нормативно-правовій документації. Нестримне зростання великих міст і агломерацій потребує аналізу внутрішніх закономірностей та причин цього явища, виявлення недоліків цих форм розселення та оцінки їх справжніх переваг. Незважаючи на повсюдний інтерес до цього явища, багато питань потребує подальших досліджень.

Аналіз літературних джерел та постановка проблеми. На протязі багатьох десятиліть питанням формування та розвитку агломерації присвячено багато праць фахівців різних галузей наук. Серед них потрібно відзначити дослідження П. Геддеса [1], Дж. Каполані [2], О. В. Лескова та Ю. І. Пітюренко [3], Т. Кциз [4], М. М. Габреля [5], М. М. Сюсько [6], Н. В. Чувікіна [7], О. Е. Williamson [8], Т. В. Стешенко Т.В., А. В. Алиева [9].

Мета і завдання дослідження. Метою статті є визначення ознак, критеріїв за якими можливо виокремити територію як агломерацію та для подальшого використання при визначенні межі зони впливу агломерації, що має велике значення для оцінки взаємодії населених місць в структурі агломерації, упорядкування просторової організації території, керування процесами, які протікають навколо великих міст, формуванню сприятливого середовища для життєдіяльності населення.

Матеріали та методи

Методикою досліджень передбачено використання методів: історичний аналіз, порівняльний аналіз, абстрактно-логічний, структурно-логічного узагальнення, контент-аналіз наукових публікацій, систематизація та узагальнення наукових джерел, діалектичний підхід.

Результати та обговорення

Процес урбанізації відбувається у світі вже багато десятиліть, особливо активно починаючи з XIX століття. За цей час частка міського населення збільшилась майже у 30 разів. Він має як позитивні, так і негативні сторони. До характерних особливостей відносять збільшення

кількості міських поселень й чисельності їх населення, підвищення щільності забудови й населення, посилення ролі промисловості та сфери послуг, зміни соціальних та екологічних умов життя, підвищення вимог до якості життя. Стрімке зростання великих міст сприяло утворенню агломерацій. Сьогодні більше половини міського населення світу живе в агломераціях з населенням понад 500 тис. осіб.

На основі проведених досліджень слід відзначити, що агломерацію створити не можливо. Процес агломеризації йде природним шляхом і, як правило, відбувається стихійно. Її можливо лише «визнати». Виокремлення території як агломерації достатньо складний процес, оскільки наразі відсутні єдині законодавчо або нормативно закріплені критерії, ознаки, властивості для таких утворень.

Термін «агломерація» походить від лат. *agglomerare* – «приєднувати», «додавати», і вперше був використаний шотландським професором П. Геддесом у 1903 році. На його думку «Агломерація – це нова форма угруповання населення, відповідно елементами цієї системи є населення й соціальні зв'язки для позначення форми зближення міст під впливом одного міста-центру» [1]. Протягом багатьох десятиліть термін «агломерація» трансформувався і змінювалась його сутність. Використовують такі терміни, як: агломерація, міська агломерація, адміністративна агломерація, промислова агломерація, рекреаційна агломерація, метрополія, субрегіон, урбанізований район, урбанізовані території, метрополітенські території, метрополітенські ареали, стандартні метрополітенські ареали, метрополітенські райони тощо.

Французький географ Дж. Каполані дає таке визначення: «агломерація – це система міст і селищ із взаємопов'язаними функціональними відносинами, з тенденцією до зрощення в одну просторову загальну міську зону» [2].

Агломераціям України присвячені роботи економ-географам О. В. Лєскову та Ю. І. Пітюренко. На думку вчених, міська агломерація це «не більш розвинута форма й вищий ступінь систем населених місць, а міські утворення зі злитими ареалами населених місць та їхніх функціональних зон, які виникли внаслідок несприятливих історичних передумов розвитку міст, стихійної забудови чи проектування систем населених місць і окремих міст із недостатнім науковим передбаченням» [3].

Польська вчена Т. Кциз визначає міську агломерацію як «складно організоване явище, яке є: урбанізованою територією, що об'єднує міста, поселення селища й сільські населені пункти; містобудівну структуру, що включає в себе ядро та його оточення – периферійну (приміську) територію, безпосередньо з'єднану з ядром; просторову форму, компактну й безперервно забудовану» [4].

М. М. Габрель наголошує, що «агломерація складає цілісний організм завдяки об'єднанню її структурних елементів загальною

транспортною та інженерною інфраструктурами, а також промисловістю» У структурі агломерації автор виділяє передмістя та центри, які просторово та функціонально взаємопов'язані [5].

На думку М. М. Сюсько агломерації представляють: складні динамічні системи територіальної організації з багатьма компонентами, що сформувалися історично; створюють об'єднані урбанізовані зони, які включають прилеглі населені пункти; відзначаються високим ступенем концентрації промислового виробництва, інфраструктури, наукових та освітніх закладів; мають значну загальну чисельність населення. А також, автор зазначає, що вони надають широкий спектр адміністративних та соціальних послуг населенню та характеризуються високим рівнем господарської складності і інтеграції елементів у межах території [6].

У наукових працях зустрічається поняття «адміністративна агломерація». Вона розглядається як субрегіон у межах адміністративно-територіальних одиниць, що формують агломерацію, де діють принципи субрегіонального партнерства [7]. У своїх працях Н. В. Чувікіна вказує на відсутність єдиної системи критеріїв, системно-структурну організацію цих агломерацій, умов формування агломерацій [6].

Слід відзначити програму Організації об'єднаних націй із населених пунктів ООН-Хабітат. У програмі надано таке визначення: «міська агломерація це безперервно забудована територія з щільністю населення, встановленою для міських територій, без урахування адміністративних меж». Згідно з цією програмою міська агломерація може складатись з різних адміністративно-територіальних одиниць з низькою щільністю забудови, населені пункти повинні формувати функціонально цілісний урбанізований регіон, що включає наявність соціальних, торгових, транспортних комунікацій, внутрішньої міграції тощо. Також, середня щільність населення агломерації повинна перевищувати рівень, встановлений для сільських зон [8].

Протягом кількох останніх десятиліть було запропоновано два законопроекти, які присвячено агломераціям. Згідно законопроекту від 17.07.2017 № 6743 «Про міські агломерації», «міська агломерація – це форма співробітництва між громадою міста-центру агломерації та територіальними громадами сіл, селищ, міст, які знаходяться у зоні впливу міста-центру агломерації та мають інтенсивні зв'язки у сферах економіки, праці, культури та побуту з містом-центром агломерації, з метою спільного вирішення окремих функцій місцевого самоврядування». У законопроекті від 19.12.2019 № 2637 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо створення правових підстав для утворення агломерації як однієї з форм співробітництва територіальних громад», надано таке визначення: «агломерація – форма співробітництва територіальної громади, що виконує функції центру агломерації та територіальних громад, які розташовані в зоні впливу центру агломерації та мають з ним інтенсивні господарські, трудові,

культурно-побутові зв'язки, що спричиняють значну щоденну маятникову міграцію населення» [10, 11].

Визначення «агломерація» відображено лише у Постанові Кабінету Міністрів України «Про Основні напрями забезпечення комплексного розвитку малих монофункціональних міст» (втратила чинність). Миська агломерація визначена як «компактне територіальне розміщення миських населених пунктів, об'єднаних інтенсивними господарськими, трудовими і культурно-побутовими зв'язками». Також у законодавчих та нормативно-правових документах термін «агломерація» зустрічається ще в одному Законі України, одному розпорядженні Кабінету Міністрів, в одній постанові Кабінету Міністрів України, в «Державній стратегії регіонального розвитку і у двох ДБН [12-16].

Ознаки та критерії, які відображено у законодавчих та нормативно-правових документах:

- наявність великого міста-центру або міст центрів (Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст»; Постанова Кабінету Міністрів України «Про Основні напрями забезпечення комплексного розвитку малих монофункціональних міст»; ДБН 360-92**);

- скупчення населених пунктів (Постанова Кабінету Міністрів України «Про Основні напрями забезпечення комплексного розвитку малих монофункціональних міст»; Указ Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні»; ДБН 360-92**);

- наявність міст-супутників (Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст»);

- структурні елементи (Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст»; Постанова Кабінету Міністрів України «Про Основні напрями забезпечення комплексного розвитку малих монофункціональних міст»; ДБН 360-92**);

- наявність зв'язків (Постанова Кабінету Міністрів України «Про Основні напрями забезпечення комплексного розвитку малих монофункціональних міст»);

- система розселення (ДБН 360-92**).

Дослідження сутності поняття «агломерація» виявляє відсутність узгодженого й загальноприйнятого її визначення. Різні інтерпретації так чи інакше корелюють із сутністю агломерації як явища. Також відсутня єдність у критеріях, що дозволяють ідентифікувати територію як агломерацію.

На основі визначень терміну «агломерація» та споріднених до неї понять можливо виділити такі ознаки і критерії, а саме: урбанізована територія, наявність зв'язків, система розселення, наявність міста-центру, наявність факту зрощення населених пунктів, наявність злитих ареалів населених місць, «стихийне» розростання забудованої території, виділення

просторової структури (місто-центр, приміська територія), цілісний організм разом з прилеглою територією.

Слід зазначити, що на територію агломерації мають вплив суспільно-політичні процеси, а її просторова структура формується елементами природного довкілля. Перед тим як виокремлювати територію як агломерацію необхідно визначити її опорний каркас. Територія зони впливу агломерації складається з: міста-центру; населених пунктів (міські, сільські); міст-супутників; транспортних комунікацій (залізниця, автомобільні дороги); житлових, громадських, виробничих та рекреаційних зон. Особливого значення набувають місця тяжіння населення, бо переміщення населення по території відображають зв'язки між населеними пунктами. До агломераційних зв'язків належать трудові, культурно-побутові та рекреаційні. На рисунку 1 наведено морфологічну модель агломерації.

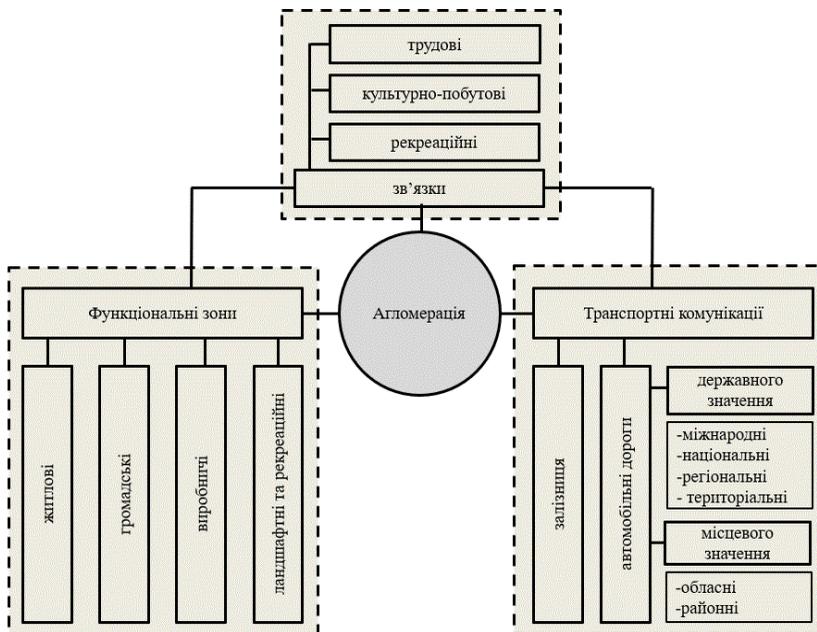

Рис. 1. Морфологічна модель агломерації

Вітчизняна та зарубіжна практика показує, що немає єдиної думки про чисельність міста-центру агломерації, загальну чисельність населення агломерації та чисельність міського населення агломерації.

Концентрація населення в агломераціях дає можливість використовувати фактор чисельності населення як засіб соціально-

культурного та торговельного розвитку. Зростання кількості жителів робить ці поселення інвестиційно привабливими для приходу сюди великих торгових мережевих структур та великих девелоперів. Оскільки кожне з міст агломерації окремо не здатне забезпечити економічну вигідність існування потужних розважальних і культурних установ і, як наслідок, різноманітність форм дозвілля, розваг та інформації, економічно привабливе середовище для малого бізнесу і т. п., остільки лише об'єднання їх у рамках єдиної структури управління здатне ініціювати реалізацію великих інвестицій.

Межі зони впливу агломерації рухливі у часі і відображаються у щоденних пересуваннях населення від місця проживання до місць тяжіння населення.

Одним з найбільш важливих критеріїв є розвиненість транспортної мережі території агломерації. Більшість методів визначення меж агломерації засновано на транспортній досяжності від міста-центру до периферійної зони. Показник доступності визначається за оцінкою відстані від міста-центру агломерації до крайнього населеного пункту або час, який витрачають жителі на поїздки до міста-центру. Межі зони впливу міста-центру визначаються радіусом зв'язків: трудових 15-60 км, культурно-побутових та рекреаційних – до 80 км. Також до критеріїв відносять наявність міст-супутників та їх кількість.

На відміну від вітчизняної практики у зарубіжних країнах питаннями агломерацій займаються органи статистики. Федеральне статистичне управління Швейцарії ідентифікує агломерації на основі таких критеріїв: визначення потенційного міста-центру агломерації на основі аналізу щільності населення та обсягу ринку праці; інтенсивність транспортних потоків між ядром та навколишніми муніципалітетами; просторова суцільність забудов; обсяги маятникової міграції. Критеріями визначення агломерацій Франції є: кількість населення (кількість населення муніципалітету не менше 2000 осіб); половина населення повинна проживати в межах суцільної забудованої зони; щільність забудови; безпосереднє сусідство між муніципалітетами, яке формує єдиний (суцільний) простір [17, 18].

Світовий банк використовує так званий агломераційний індекс (agglomeration index) [9]. Агломераційний індекс обчислюється на основі: щільності населення (понад 150 осіб на км² території); транспортної доступності – 60 хвилин до міського поселення; кількості населення у міських поселеннях – не менше 50 тис. осіб. Окрім того, у своїх дослідженнях Світовий банк використовує відбитки нічного освітлення територій.

На основі проведеного дослідження запропоновано критерії за якими можливо виокремити територію як агломерацію та використовувати при визначенні межі зони впливу агломерації (табл. 1).

Таблиця 1. Ознаки та критерії виокремлення території як агломерації

Блок 1 Характеристика міста-центру агломерації	Блок 2 Характеристика регіону
адміністративний статус міста-центру (столиця, місто обласного підпорядкування, місто районного підпорядкування)	демографічна ємність(висока щільність населення, міграційний приріст)
економічний потенціал, тобто розвиненість міста-центру (промисловий, сервісний, трудовий, фінансовий, науковий потенціал)	ресурсна база (земельні, водні, продовольчі ресурси тощо)
тип агломерації – визначається кількістю міст-центрів агломерації та характеризує її структурну ознаку (моноцентрична або поліцентрична)	зручне географічне розташування
густота населення міста-центру	проходження міжнародних транспортних коридорів
величина міста-центру (чисельність населення міста-центру)	наявність транспортного вузла й інфраструктури
Блок 3 Просторова структура	Блок 4 Розвиненість зовнішньої зони
наявність великого міста-центру або міст-центрів агломерації	наявність розвинутої транспортної мережі
зрощення територій населених пунктів	транспортна доступність (залізницями, автодорогами, річковими й морськими шляхами)
наявність міст-супутників	наявність регулярних приміських автобусів, електропоїздів, теплоходів
безперервність забудови	наявність трудових, культурно-побутових і рекреаційних зв'язків рівень забезпечення транспортною інфраструктурою
Блок 5 Інтегральна характеристика	Блок 6 Планувальні показники
чисельність міста-центру (ядра) агломерації	кількість та щільність мережі міських поселень
чисельність міського населення агломерації	середня найкоротша відстань між поселеннями
кількість міст-супутників	індекс та коефіцієнт агломеративності
густота населення	площа агломерації
співвідношення забудованих територій до загальної території району	кількість та щільність мережі міських поселень

складність або ступінь розвиненості	
Блок 7 Природні умови розвитку агломерації	Блок 8 Динамічні характеристики розвитку
забезпеченість водними ресурсами	міграційний рух населення
забезпеченість рекреаційними ресурсами	природний рух населення
оцінка стану навколишнього середовища	приріст чисельності населення міста
	приріст чисельності міського населення зовнішньої зони

Висновки

Були розглянуті існуючі визначення терміну «агломерація» вітчизняними та зарубіжними фахівцями. Відображення її у законодавчих та нормативно-правових документах. За результатами аналізу та систематизації підходів до визначення сутності поняття агломерація та критеріїв визначення агломерації, на основі вітчизняних та зарубіжних досліджень та праць, запропоновано ознаки та критерії за якими можливо виокремити територію як агломерацію та використовувати їх при визначенні меж зони впливу агломерації. Отримані результати свідчать про недосконалість існуючої законодавчої та нормативно-правової бази, яка призводить до проблем просторової організації та управління територіями навколо великих міст. Найактуальнішим є питання визначення меж зони впливу агломерації в рамках проведеної реформи, щодо зміни адміністративно-територіального устрою країни, зокрема взаємодія між територіальними громадами в рамках такого утворення як агломерація.

Конфлікти інтересів

Автор заявляє, що у нього немає конфлікту інтересів щодо поточного дослідження, включаючи фінансовий, особистий, авторський чи будь-який інший, який міг би вплинути на дослідження, а також на результати, наведені в цьому документі.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Усі дані доступні в цифровій або графічній формі в основному тексті статті.

Використання штучного інтелекту

Автор підтверджує, що при створенні поточної роботи не використовувались технології штучного інтелекту.

References

1. Dronova L. O. (2014) Geourbanism: a textbook. Kyiv: Publishing and Printing Center "Kyiv University", 419 с.
2. Coppolani J. (1960) De Queleques Notions Fondamentales et Définitions en géographie urbaine. *La Vie Urbaine*, 275 s.
3. Lesnov, O.V., Pitiurenko, Yu.I. (1970). Ahlomeratsiia mist, yii pryroda i sut. *Economic Geography*, 9, 36-46.
4. Czyz Teresa (2011) Conceptions of an urban agglomeration and a metropolitan area in Poland. *Geographia Polonica*, Vol № 2, 5-17.
5. Habrel M. M., Khromiak Y.Ia., Lysiak N.M. (2007) Main requirements for the draft "Temporary Regulations on the Lviv Agglomeration. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Development Problems*, 605, 66-70.
6. Chuvikina N. (2015) Analysis of foreign experience in managing the development of urban agglomerations. *East*, 5, 95-99. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2015.5\(137\).51071](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2015.5(137).51071).
7. Apatenko T. M., Bezliubchenko O. S., Pankeieva A. M. and others (2016) Practice of innovative developments in the sphere of territorial and spatial development of cities and regions: monograph. Kharkiv: KhNUMG named after O. M. Beketov, 171–185.
8. Williamson O. E. (1996) An urbanizing world: global report on human settlements. United Nations Centre for Human Settlements. New York: Oxford University Press, 559 p.
9. Steshenko T. V., Alyieva A. V. (2023) Urban agglomerations as a form of cooperation between territorial communities. *Legal scientific electronic journal*, 3, 114-117. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/25>
10. On urban agglomerations: Draft Law of 17.07.2017 № 6743. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62318.
11. On amendments to certain legislative acts regarding the creation of legal grounds for the formation of an agglomeration as one of the forms of cooperation between territorial communities: Draft Law of 19.12.2019 № 2637. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67710.
12. On the Main Directions for Ensuring the Comprehensive Development of Small Monofunctional Cities: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 17 2000 p. №521. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/521-2000-п> (expired).
13. On approval of the National Program for the Development of Small Monofunctional Cities: Law of Ukraine of March 4 2004 №1580-IV. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1580-15/page>.
14. On approval of the State Strategy for Regional Development for the period until 2020: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 06.08.2014 p. № 385. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>.

15. DBN 360-92**. Urban planning. Planning and development of urban and rural settlements: No longer valid. https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_360_92_ua/1-1-0-116.
16. DBN B.2.2-12:2019. Planning and development of territories. Effective from October 1, 2019. https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/b_2_2_12/1-1-0-1802.
17. Analyseregionen. Zusammenhängende Einheiten für die Realisierung räumlicher Analysen <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/querschnittsthemen/raeumliche-analysen/raeumliche-gliederungen/analyseregionen.html>
18. Institut National de la Statistique et des Études Économiques. Base des unités urbaines 2020. <https://www.insee.fr/fr/information/4802589>

Література

1. Дронова Л. О. (2014) Геоурбаністика: навчальний посібник. К.: Видавничополіграфічний центр «Київський університет», 419 с.
2. Coppolani J. (1960) De Quelques Notions Fondamentales et Définitions en géographie urbaine. *La Vie Urbaine*, 275 s.
3. Леснов, О.В., Пітюренко, Ю.І. (1970). Агломерація міст, її природа і суть. *Економічна географія*, 9, 36-46.
4. Czyz Teresa (2011) Conceptions of an urban agglomeration and a metropolitan area in Poland. *Geographia Polonica*, Vol № 2, 5-17.
5. Габрель М. М., Хром'як Й.Я., Лисяк Н.М. (2007) Основні вимоги до проекту «Тимчасового положення про Львівську агломерацію. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*, 605, 66-70.
6. Чувікіна Н. (2015) Аналіз зарубіжного досвіду управління розвитком міських агломерацій. *Схід*, 5, 95-99. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2015.5\(137\).51071](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2015.5(137).51071).
7. Апатенко Т. М., Безлюбченко О. С., Панкєєва А. М. та інші (2016) Практика інноваційних розробок у сфері територіально-просторового розвитку міст і регіонів: монографія. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекєтова, 171–185.
8. Williamson O. E. (1996) An urbanizing world: global report on human settlements. United Nations Centre for Human Settlements. New York: Oxford University Press, 559 p.
9. Стешенко Т. В., Алиєва А. В. (2023) Міські агломерації як форма співробітництва територіальних громад. *Юридичний науковий електронний журнал*, 3, 114-117. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/25>
10. Про міські агломерації : Проект Закону від 17.07.2017 № 6743. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62318.
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо створення правових підстав для утворення агломерації як однієї з форм співробітництва

територіальних громад : Проект Закону від 19.12.2019 № 2637.
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67710.

12. Про Основні напрями забезпечення комплексного розвитку малих монофункціональних міст : Постанова Кабінету міністрів України від 17 березня 2000 р. №521. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/521-2000-п> (втратила чинність).

13. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих монофункціональних міст: Закон України від 04 березня 2004 №1580-IV. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1580-15/page>.

14. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>.

15. ДБН 360-92**. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень: Втратив чинність. https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_360_92_ua/1-1-0-116.

16. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування і забудова територій. Чинний від 1 жовтня 2019 р. https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/b_2_2_12/1-1-0-1802.

17. Analyseregionen. Zusammenhängende Einheiten für die Realisierung räumlicher Analysen <https://www.bfs.admin.ch/bfs/de/home/statistiken/querschnittsthemen/raeumliche-analysen/raeumliche-gliederungen/analyseregionen.html>

18. Institut National de la Statistique et des Études Économiques. Base des unités urbaines 2020. <https://www.insee.fr/fr/information/4802589>

Відомості про статтю:	Article information:
Отримано 12.11.2025	Received 12.11.2025
Отримано у доопрацьованому вигляді 12.11.2025	Received in revised form 12.11.2025
Прийнято 24.11.2025	Accepted 24.11.2025
Опубліковано 25.12.2025	Published 25.12.2025

A. M. Pankeieva*

Ph.D. in Engineering, Associate Professor, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7915-6651>

Department of Urban Construction and Territorial Planning

O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv,17, Kharkiv, Chornoglazivska Street, Ukraine, 61002

*corresponding author, e-mail: pankeevaanna@i.ua

Criteria for spatial development of territories in the agglomeration influence zone

How to Cite:

Pankeieva, A.M. (2025). Criteria for spatial development of territories in the agglomeration influence zone. *Modern technologies and methods of calculations in construction*, 24, 266-278. [https://doi.org/10.36910/6775-2410-6208-2025-14\(24\)-22](https://doi.org/10.36910/6775-2410-6208-2025-14(24)-22)

Abstract. The article presents the results of a study of urbanization processes occurring around large cities and the formation of agglomerations around them. Modern trends in the spatial development of territories confirm the importance of large cities. Cities act as centers of gravity of adjacent settlements that gravitate towards each other on the principles of complementarity and balance and form a single system with them - an agglomeration. A morphological model of an agglomeration has been compiled. In the urban planning context, an agglomeration is considered as an object of planning and designing the interconnected functioning and development of settlements that are part of it, inter-settlement territories, and infrastructure. Therefore, the most important characteristic is precisely understanding the essence of the concept of "agglomeration", determining the criteria by which it is possible to distinguish a territory as an agglomeration and determining its boundaries. Based on the research of domestic and foreign specialists, criteria have been formulated by which it is possible to distinguish a territory as an agglomeration and use them when determining the boundaries of the agglomeration influence zone. The definition of the boundaries of the agglomeration influence zone is of fundamental importance for assessing the spatial structure of the agglomeration, managing urbanization processes occurring around large cities. The reflection of signs and criteria in legislative and regulatory documentation is given. The relevance of this issue is of particular importance within the framework of the administrative-territorial reform carried out in Ukraine. In connection with the change in the administrative-territorial structure of Ukraine, at the present stage, the development of a methodology for defining agglomerations is of important practical and theoretical importance. The issue of interaction between territorial communities within the framework of such a formation as an agglomeration is open.

Keywords: agglomeration, urbanization, spatial development of territories, settlement systems, spatial planning.